

ירושלים, ח' באב תש"ע
19 ביולי 2010

לכבוד שר החינוך גדעון סער

מאת: "פורום דוסטרובסקי לחינוך למוסיקה ומחול"

כבוד השר,

הנדון: ניירות עמדה בנושאי לימודי המוסיקה ולימודי המחול במערכת החינוך

אנו חברי "פורום דוסטרובסקי לחינוך למוסיקה ולמחול" פונים אליך ולצמרת משרד החינוך לפעול למען הכללת תחומי המוסיקה והמחול במסגרת "מקצועות החובה" במערכת החינוך בישראל.

פורום דוסטרובסקי - נושא את שמה של מייסדת האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים יוכבד דוסטרובסקי ז"ל. הפורום הוקם ע"י האקדמיה למוסיקה ומחול בירושלים, כפורום קבוע, ארצי, בין-מוסדי.

עניין הפורום הוא דיון וחקר המדיניות, בעיות יסוד, עקרונות ויעדים של החינוך למוסיקה ולמחול בישראל. מטרת הפורום – תמיכה ותרומה לאנשי החינוך הכללי והחינוך המקצועי

במחול ובמוסיקה, הובלה לחשיפה וקידום יכולותיהם של ילדי ישראל בתחומים אלו, ותרומה ליכולותיהם הכלליות בלמידה ובהווייתם האישית.

בפורום חברים 35 אמנים יוצרים מבצעים, אנשי חינוך ואקדמיה, נציגי מוסדות להכשרת מורים, מוסדות להשכלה גבוהה, וגופים העוסקים בחינוך למוסיקה ולמחול בישראל.

מצורפים למכתב זה **ניירות עמדת פורום דוסטרובסקי** - בנושאי שילוב תחום המוסיקה ותחום המחול בתוכנית הלימודים, ונספחים.

בכבוד רב,

פרופ' אילן שול	מיכל זמורה כהן	דר' דן רונן
נשיא האקדמיה	יו"ר פורום דוסטרובסקי	מנסח ניירות עמדה
פרופ' אמנון וולמן	דפנה ג'ונס-יגלום	
יו"ר ועדת מוסיקה	יו"ר ועדת מחול	

העתקים:

ד"ר שמשון שושני, מנכ"ל משרד החינוך

ד"ר צבי צמרת, יו"ר המועצה הפדגוגית

לימודי מוסיקה ומחול במערכת החינוך

תוכן

- א. מבוא כללי - משותף למוסיקה ולמחול
- ב. נייר העמדה בנושא שילוב תחום המוסיקה בתוכניות הלימודים
- ג. נייר העמדה בנושא שילוב תחום המחול בתוכניות הלימודים
- ד. נספחים

א. מבוא כללי

פנייתנו מבוססת על מקורות ידע מגוונים, בתחומים המחקריים והמקצועיים של הוראת המוסיקה והמחול בעולם ובארץ; על דיווחים וסקירות של האחראים על הפעילויות השונות במערכת החינוך הפורמאלי והלא-פורמאלי, ועל דיווחים של המעורבים בהוראת המוסיקה והמחול בבתי"ס, במגמות המקצועיות, בפיתוח תוכניות לימודים ותוכניות העשרה לסוגיהן; בהוראה במוסדות להכשרת מורים למוסיקה ומחול ובקונסרבטוריונים.

חינוך למוסיקה ולמחול זכות יסוד של כל ילד

עמדת "פורום דוסטרובסקי" היא כי חינוך למוסיקה ולמחול הוא זכות יסוד של כל ילד וחובה על מערכת החינוך לממשה ולפתוח בפני כל התלמידים את עולמות המוסיקה והמחול במסגרת מקצועות החובה החיוניים לאיכות החיים; כמו הזכות ללמוד כתיבה, קריאה, מתמטיקה, שפה זרה, היסטוריה, ספרות, תנ"ך וכ"ו.

התרומה של חינוך למוסיקה ולמחול לפיתוח כישורים קוגניטיביים, רגשיים, חברתיים, ופסיכו-מוטוריים, מוכחת ע"י פעילויות ומחקרים רבים בישראל ובעולם (ראה נספחים). רכישת מיומנויות בנגינה ובמחול הינם חלק מהכישורים הגופניים והמיומנויות שרכישתם בגיל צעיר מקנה יכולות וכישורים שהם מעבר ללימודי המוסיקה והמחול בלבד וביניהם בין השאר: חשיבה

עצמאית מקורית ויצירתית, משמעת עבודה; הבנת הסביבה, סימניה ואותותיה; רגישות לזולת, ניסיון בעבודת צוות ושיתוף פעולה, ריכוז, דיוק, אחריות, מעורבות ולכידות חברתית.

אנו רואים בסעיף 5 ל"חוק הינוך ממלכתי 2000" ביסוס הזכות ללימודי מוסיקה ומחול לכל תלמיד: "לפתח את אישיות הילד והילדה, את יצירותיהם ואת כישרונותיהם השונים, למיצוי מלוא יכולתם כבני אדם החיים חיים של איכות ושל משמעות".

פעילויות נעשו ונעשות בישראל במסגרות שונות של העשרה כמו: "מודל מוסיקלי ישובי", "ראשית נגינה" "עיר מנגנת", פעילות צוותי-נגינה - תזמורות, מקהלות, הרכבים מוסיקליים מגוונים; פעילויות הכנה להאזנה ולמפגשים עם המוסיקה: "לגעת במוסיקה", "מפתח" "מה נשמע"; "תוכנית אב-יישובית במחול" "בית הספר הרוקד", "הפסקה רוקדת", כינוסי "בימות מחול", תחרויות מחול, מופעי עבודות מצטיינות במחול ועוד.

פעילויות ויוזמות אלו מוכיחות בכל יום את חשיבות המוסיקה והמחול לחינוכם של כל ילדי ישראל ומחזקות את התביעה למסד תחומים אלו בחינוך ולכללם במסגרת מקצועות "חובה"; ואת חובת המערכת לקדם את הוראת המוסיקה והמחול במקומות שאינם זוכים לכך, לצמצם פערים ולחזק מעמדם של המורים המקצועיים למוסיקה ולמחול.

ב. נייר העמדה בנושא שילוב תחום המוסיקה בתכניות הלימודים

חשיבות המוסיקה בחינוך

מחקרים בחינוך, בפסיכולוגיה, בחקר המוח, ובסוציולוגיה ועוד (דוגמאות בנספחים), מצביעים באופן ברור ששילוב המוסיקה בצורה מסודרת ושיטתית, בחינוך בכל הגילאים ולכל התלמידים; במיוחד בגיל הרך ובמסגרות החינוך היסודי; ההתנסות בנגינה ובשירה משותפת ועוד, תורמת רבות ל"אקלים" ביה"ס, לאיכות היחסים בבתי הספר, עוזרת בוויסות התנהגות התלמידים וכך מפחיתה את האלימות. שילוב המוסיקה במערך הלימודים, תורם באופן ברור להגברת יכולות הלימוד והמעורבות של התלמידים בשעורים נוספים ולא רק במוסיקה. שילוב המוסיקה באופן פעיל בחיי בית הספר מעלה את רמת הציונים של התלמידים בכל המקצועות ותורם להכרה ולמעמד שווה לבעלי אינטליגנציות שונות... תהליך זה מתועד במחקרים שונים בעולם ומוכח גם בבתי ספר בארץ. אלה מאיתנו שגדלו בארץ בשנות הזוהר של החינוך הישראלי, זוכרים את הפעילות המוסיקלית בבית הספר כחלק אינטגרציוני ממנו.

מצב החינוך בארץ היום שונה משהיה בעבר ותפקידה של המוסיקה נראה חיוני יותר מתמיד. הכלים שמעניקים הידע והעיסוק במוסיקה, מקלים על התמודדות עם כיתות מעורבות בהן לומדים תלמידים מרקע תרבותי שונה וגם כיתות המשלבות תלמידים עם צרכים מיוחדים. תכונת היסוד המובנית לעשייה מוסיקלית שהיא שיתופיות ועזרה הדדית, מאפשרת מציאת מכנה משותף בין קבוצות הטרוגניות שהוא כה חיוני לחינוך בתקופתנו.

במדינות רבות בעולם לימודי המוסיקה הם חובה לכל הגילאים למשל ברזיל וניו-זילנד; ונצואלה – תוכנית "לה-סיסטמה" (השיטה) שעשתה נפלאות בשכונות מצוקה, תכנית "מניפסט מוסיקה" באנגליה בתמיכת מסיבית ממשלתית ועוד (ראה נספחים).

הצעה לשילוב המוסיקה בתוכנית הלימודים

- **גני הילדים** – תוכניות שיטתיות, לחינוך מוסיקלי ולהכשרת מורים מקצועיים למוסיקה לגיל הרך.

- **בבתי"ס יסודיים ובחטיבות הביניים** – שילוב לימודי מוסיקה ע"י מורים מקצועיים במסגרת מקצועות "החובה" בתכנית הלימודים בבתי הספר ובתוכניות העשרה.

- **בבתי"ס על-יסודיים** – 1. חשיפת התלמידים להתנסויות במוסיקה כחלק מההשכלה הכללית-תרבותית במסגרת הלימודים הכללית; שילוב תחומי המוסיקה במסגרות בחירה, בהקשר לתחומי הלימוד הכלליים. 2. הרחבה והעמקה של התוכניות הקיימות במגמות המוסיקה.

- **קונסרבטוריונים** – חשיבותם, בהוראה מקצועית של המוסיקה, יש להמשיך, להטמיע ולשלב את פעילותם, במסגרות הלימודים השונות בבתי-הספר במערכת פורמאלית והלא פורמאלית. תרומתם של הקונסרבטוריונים משמעותית להעצמת היחיד, לחיזוק ההיבט החברתי ולהעשרת חיי המוסיקה בקהילה באמצעות גופי הביצוע.

סימוכין

הצעתנו ובקשתנו נתמכות גם בהחלטות של ועדות שונות שמינה משרד החינוך בעבר: (ועדה לחינוך לאמנות (1985) בראשות מיכל זמורה כהן (שהיא גם יו"ר ועדת ההיגוי של פורום דוסטרובסקי), וועדת כהן לחינוך הומניסטי (1986); הצהרה על חשיבות החינוך האסתטי שפרסם "הפורום לחינוך לאמנות" במשרד החינוך (1995) ועוד; הבקשה לשר נשענת על מחקרים רבים; החשובים שבהם הם מחקרו של פרופ' הווארד גרדנר "צורות אינטליגנציה" (1983), ותוכנית מכון המחקר RAND בארה"ב לחינוך לאמנות (DBAE). (ראה נספחים).

סיכום תחום המוסיקה

לאור התרומה הייחודית המוכחת של המוסיקה כשפה בינלאומית לא מילולית מופשטת, לאיכות החיים והמקום שהיא תופשת בחיי בני האדם בכל התרבויות ובכל הגילאים השפעתה על ההתנהגות האנושית ועל הישגי התלמידים בתחומים נוספים אחרים ועל ההכרה השווה של מערכת החינוך ביכולות השונות של התלמידים ועוד.

אנו חברי "פורום דוסטרובסקי" מבקשים למסד את הוראת תחומי המוסיקה במערכת החינוך הפורמאלית ולכלול אותם במסגרת מקצועות "החובה", כתרומה חשובה לחינוך האדם "השלם"; ולהתמודדות מערכת החינוך עם בעיותיה.

ג. נייר העמדה בנושא שילוב תחום המחול בתכניות הלימודים

תאור התחום

תחום אמנות המחול מורכב, מתפיסות אסתטיות ייחודיות, סגנונות ועקרונות פעולה, כמקובל בכל תחום אמנות. המחול הנו צורת ביטוי אמנותית מראשית היות האדם, החוצה את כל התרבויות, ובעלת עבר ארוך ומגוון, והווה עשיר.

החינוך בכל תחומי האומנויות מעמיק ומרחיב את ההתפתחות האינטלקטואלית, התפיסה האסתטית, וההתייחסות לרגשות. החינוך למחול מסייע להכרה עצמית ולקשר עם הזולת, לגיבוש ערכים, הוא תורם לחינוך אישי וחברתי ולמגוון רחב של מיומנויות מעשיות ותפישיות. תחום המחול מוסיף לכל אלה מרכיבים ייחודיים של יכולת יצירת צורות קינסטטיות, תפיסות מרחביות, משחקיות ותקשורתיות.

תהליכי ההוראה-למידה בתחום המחול, כוללים פעילויות בתחומי היצירה, ובתחום ההכרתי, החווייתי-ריגושי ובתחום הגופני-חושי-תנועתי. לימודי המחול מפתחים ומטפחים כישורים ומיומנויות בתנועה, בתפיסת המרחב, במוסיקה וקצב, ותורמים ליכולות הבעה ותקשורת תוך-אישית ובין-אישית, לטיפוח דימוי גוף חיובי ומודעות לגוף, לתפיסה האסתטית-אמנותית וליכולת כללית בביטוי והמחשה.

תהליכי הלימוד במחול, בכל מסגרת שהיא, הם בהתאמה למטרות התחום, עקרונותיו ומאפייניו. דרכי ההוראה משרתות את צורכי התלמיד, הכתה, ביה"ס והקהילה, את תהליכי הלימוד הכלליים ואת המדיניות והמטרות החינוכיות של מערכת החינוך.

תחום המחול, מטבעו, משלב ומשתלב בתחומי האמנויות (המוסיקה, התיאטרון, ספרות, שירה, ציור ופיסול), ובתחומי דעת שונים נוספים. נושאי התחום, אופן ביטויים ותהליכי ההוראה-למידה בו, נותנים ביטוי לרב-תרבותיות, ל"שונה" ול"אחר", הם מעודדים יחס של כבוד לאדם, לגופו ולתרבותו.

שילוב הוראת המחול בבתי-הספר

מחקרים עכשוויים, מצביעים על הקשר שבין תנועת הגוף למערכות הקשב, הזיכרון והתפיסה המרחבית, ליכולות הלמידה, ולתפקוד הרגשי והחברתי.

לימודי המחול מהווים מתווך שונה להתנסויות למידה מגוונות הנדרשות היום, הם מאפשרים התאמה לתלמידים השונים באופן למידתם; הם גם מסייעים להבנה ולהטמעה של נושאי הלימוד השונים.

יכולות הבעה וביטוי, ניתוח, הגדרת מרכיבים, חיבור של בעיות ופתרון, ייצוג של דימויים או של מושגים מופשטים והמחשתם - הם ממאפייני הפעילויות האופייניות לתחום המחול העשויות לקדם את יכולותיהם של הלומדים, ללא תלות ברקע או בידע קודם, ומאפשרים חוויות של הצלחה.

חשיבות המחול בחינוך רבה היום, אולי יותר מאשר בעבר, כי התרבות ואורח חיי הילדים, הצעירים והמבוגרים בימינו, אינו מזמן הזדמנויות לתנועה כלל. המחקר החינוכי חוזר ומדגיש את הצורך הבסיסי והחיוני בפעילות תנועתית למען התפתחותם התקינה של ילדים. בארצות המערב קיימת, היום, נטייה לשלב פעילויות במחול במערכת הלימודים הרגילה, כדי לאפשר לתלמידים מידה כלשהי של תנועה.

הערה: קיימת נטייה במערכת החינוכית להתייחס לחינוך הגופני (הספורט), כממלא את צרכים החינוניים המוזכרים בזאת. החינוך הגופני חשוב, אך בהיותו תחום מעשי- אינסטרומנטלי – פונקציונאלי, הוא אינו מקנה את כל הקישורים והמרכיבים הקיימים בפעילות מחול האמנותי במערכת החינוך. אין להתייחס לחינוך הגופני כתחום העונה על הצורך בחינוך למחול; שפת המחול כאמנות משלבת גוף, רוח ונפש, ותרומתה לחינוך ערכי, אסתטי-אמנותי רבה.

הצעה למודל של שילוב המחול במערכת החינוך

1. גני ילדים – תוכניות מובנות לחינוך למחול ושילובם של מורים מקצועיים בפעילויות החינוכיות בגנים.

2. בתי"ס יסודיים - שיעורי מחול כחלק מתכנית הלימודים הכללית במסגרת מקצועות החובה.

3. חטיבות ביניים ובתי"ס על יסודיים

א. תכנית הלימודים הכללית:

- חשיפה לתחום המחול כחלק מההשכלה הכללית והקניית כישורי ביצוע ויצירה, כחובבי מחול, בסוגות ובסגנונות שונים - וכחלק מתכנית הלימודים הכללית.

- דגש על העמקת הידע והרחבת המיומנויות התיאורטיות בתחומי תולדות המחול, ביקורת המחול, כתבי-תנועה.

- המחול בראיה בינתחומית – ורב-תחומית, מהיסטוריה של עם ישראל ועד מתמטיקה פיסיקה וביולוגיה.

ב. מגמות התמחות מקצועיות:

מגמות מחול ייחודיות למצטיינים ולבעלי צרכים מיוחדים; הרחבה ושיכלול תוכניות הלימוד הקיימות.

4. קונסרבטוריונים ואולפנות למחול

התמחות מקצועית בתחום המחול, כולל מיומנויות בסגנונות המחול השונים התנסות בהופעות, ותרומה לקהילה.

5. תוכניות אב יישוביות למחול

גיבוש והרחבה של המודל המערכתי-יישובי, לשיתוף פעולה בחינוך למחול, בשיתוף עיריות, גני ילדים, בתי"ס למחול, בתי"ס, מתנסים ועוד. המודל כולל תוכניות לימודים, משאבים, מתקנים, סטנדרטים, יעדים וכ"ו.

סיכום תחום המחול

לאור כל האמור לעיל אנו חברי "פורום דוסטרובסקי" יודעים ומאמינים כי ללימודי האמנות חשיבות רבה, ומודעים לתרומה הפוטנציאלית הייחודית של לימודי המחול להעשרת עולמם וחוויותיהם של התלמידים, לעידוד דמיון, סקרנות, יכולות יצירתיות ושיפור היכולת לפתרון בעיות. לימודי המחול הם, כמצוין לעיל, תרומה חשובה להתמודדות מערכת החינוך עם יעדיה כמו: שיפור האווירה וה"אקלים" של ביה"ס – ויסות התנהגות התלמידים ומניעת האלימות, שיפור ההיבטים הקוגניטיביים הרגשיים והפסיכומטריים של התלמידים והעמקת ההיכרות עם מורשות תרבות אתניות, לאומיות ואוניברסאליות.

מיסוד והטמעה של תחום המחול במערכת החינוך הפורמאלי חשוב ומשמעותי לתלמידים עצמם ולמערכת החינוך כולה.

זאת ועוד, יש לדעתנו לייחס את הפריחה המרשימה בתחומי המחול בישראל, הזוכה להכרה בינלאומית, לפעולות החינוך וליוזמות המתקיימות במערכת באופן מיוחד במגמות המחול לבגרות והפועלות בבתי"ס בישראל, פעילות ברוכה המדגישה עוד יותר, את החשיבות של מיסוד לימודי המחול לכלל המערכת ואת הצורך בהם ובתרומתם למערכת החינוך.

על מנת לצמצם פערים בין אוכלוסיות חזקות וחלשות יש להבטיח סטנדרטים מקצועיים, שעות לימוד, כוח הוראה ומתקנים ולהרחיב ולהעמיק את היקף הפעילות בתחומי המחול.

אנו מאמינים ומבקשים כי צמרת משרד החינוך תוביל את המערכת להקצות את המשאבים הדרושים כדי למסד את המחול במערכת החינוך הפורמאלית במסגרת "מקצועות חובה".

נספחים - לניירות העמדה בנושאי לימודי מוסיקה ומחול במערכת החינוך

נושאים:

1. תחומי החינוך לאמנויות
2. האמנויות כשפות לתקשורת ולהכרת מורשות תרבות
3. מחקרים
4. המלצות של ועדות מקצועיות ומומחים בארץ ובעולם
5. דוחות ועדות מומחים ומחקרים על החינוך למחול
6. החינוך למוסיקה ולמחול בסיס טבעי לחינוך לרב תרבותיות
7. החינוך למוסיקה ולמחול בתרבויות העולם בעבר ובהווה
8. רשימת חברי "פורום דוסטרובסקי לחינוך למוסיקה ולמחול"

1. תחומי החינוך לאמנויות

"תחומי החינוך לאמנויות בכלל (אמנויות פלסטיות, תיאטרון, קולנוע, וכ"ו) והחינוך למוסיקה ולמחול בפרט, הם מגוונים וכוללים שלשה כיוונים עיקריים:

חינוך לחיים עם אמנות – המתבסס על העשרת עולם החוויות של התלמידים, חשיפה לחוויות אמנות איכותית, פיתוח הרגלי צריכה אמנותית סדירים, הכרות עם סוגי היצירה לדורותיה, פיתוח יכולות הערכה ובקורת ועוד.

הכשרה במיומנויות אמנות – הכשרה במיומנויות נגינה ומחול מגיל צעיר וההתמדה הנדרשת, לימוד עקרונות המוסיקה והתנועה, פיתוח יכולות היצירה והביצוע ועוד.

חינוך "האדם השלם" באמצעות האמנות – אמנות כאמצעי לפיתוח האישיות והדמיון, לפיתוח כושר הביטוי וההבעה, יצירתיות, סקרנות וכשרים בפיתרון בעיות.

לימודי האמנות תורמים לעידוד חשיבה עצמית ומקורית ומאפשרים הזדמנויות הצלחה לתלמידים המתקשים בלימודים בגלל ה"חסרים" ברקע ובידע קודמים. לימודי האמנות ושילוב

האמנות בהוראת מקצועות אחרים, תורמים להגברת המוטיבציה ללמוד ולשיפור ההישגים במקצועות אלו".

(מתוך "יובל למערכת החינוך בישראל", עורך אלעד פלד; הוצאת משרד הביטחון ומשרד החינוך 1999, כרך ב' "החינוך האמנותי במדינת ישראל", ד"ר דן רונן, עמ' 717).

2. המוסיקה והמחול כשפות לתקשורת וכתרומה להכרת מורשות תרבות

ולאיכות החיים

האמנויות הן שפות בינלאומיות, לא-מילוליות, חשובות ביותר, המאפשרות תקשורת בין בני אדם על אף השונות התרבותית בעולם רב-תרבותי המשתנה במהירות. שפות המוסיקה והמחול תורמות להבנת העולם הסובב את הילד, ע"י הבנת הסימנים והאותות הלא מילוליים שסביבו. המוסיקה והמחול, למשל, הן אכן שני תחומי אמנות נפרדים, אך רב המשותף ביניהן מן המפריד אותן: שתיהן מופשטות מתרחשות בתנועה נמדדות בזמן במסגרת קצבים. כדאי גם לזכור כי ראשית הביטוי האמנותי-תרבותי של האדם, היה בתנועה ובמוסיקה שנחשבו במשך הדורות כאמנויות אחת.

חלק ניכר מזמננו ומעולמנו, מוקדש לתחומי האמנויות ובמיוחד המוסיקה והמחול, כצרכנים וכמבצעים, בילדות ובבגרות; אנו אמנם אוהבים מוסיקה ומחול שעמם גדלנו ושעצבו את עולמנו, אבל אנו יכולים ללמוד וליהנות מכל מוסיקה וכל סוג מחול, כשם שאנו יכולים ללמוד כל שפה; חובתנו לפתוח בפני התלמידים את השפות ואת העולמות המרתקים של מוסיקה ומחול ושל מורשות התרבות העשירות והמגוונות של העדות השונות; שפות החשובות כל כך לחיים "ביחד", להשראה יצירתית ולחיים של טעם ואיכות.

3. מחקרים

- צורות אינטליגנציה (1983)

פרופ' הווארד גרדנר (1983) פסיכולוג קוגניטיבי מביה"ס לחינוך של אוניברסיטת הארוורד ובי"ס לרפואה של אוניברסיטת בוסטון, פרסם ב-1983 תיאוריה חינוכית המבוססת על גילוי שבע צורות של אינטליגנציה התורמות לתהליך למידה קוגניטיבית. הצורות הן: אינטליגנציה מתמטית, לוגית, מרחבית, מוסיקלית, גופנית תנועתית קינסטטית, בין-אישית ותוך-אישית (לאחרונה נוספו שתי צורות נוספות).

שתיים מצורות האינטליגנציה שאיבחן פרופ' גרדנר – האחת - המוסיקלית - תורמת ומתפתחת ע"י חינוך מוסיקלי והשנייה - תנועתית – קינסטטית, מתפתחת ע"י התנסויות במחול. בשנים האחרונות פיתח פרופ' גרדנר את מושג "האינטליגנציה הרגשית". פרופ' גרדנר טען שהחינוך למוסיקה ולמחול מפתח את האינטליגנציה הרגשית של הילד וסיכם:

"מתבקש צורך דחוף להקנות לילדים את האלף-בית החברתי והרגשי את הכישורים הבסיסיים של הלב האנושי המקנה לילדים את הכישורים האנושיים החיוניים לצד מקצועות מסורתיים כמו מתמטיקה ולשון".

המסר של מחקרי פרופ' גרדנר הוא: "לכל אחת מצורות האינטליגנציה זכות וחובה לייצוג שווה במעמד ובהכרה של מערכת החינוך".

"פרויקט ZERO" שנוסה במערכת החינוך בארה"ב היה הפרויקט שפרופ' גרדנר ועמיתיו בדקו בו יישומים של התיאוריה שלהם. תכנית הלימודים שפיתחו היתה מבוססת על הכללת האמנות במקצועות הלימוד כחובה, ועל הקצאת תקנים ואמצעים להערכה.

המחקרים שליוו את הפעלת תוכנית ZERO לחינוך לאמנות הוכיחו כי המוסיקה תורמת למערכת החינוך לגבש עמדות של הכרות שווה ביכולות שונות של התלמידים.

- תוכנית לחינוך לאמנות שגובשו ע"י מכון המחקר RAND בארה"ב

במקביל לתכניתו של פרופ' גרדנר ערך מכון המחקר RAND, בתמיכת מכון גטי לחינוך לאמנות בארה"ב, מחקר על השפעת הקוריקולום המבוסס על אמנויות.

המסקנה של המחקר היתה כי רעיונות וערכים המועברים דרך האמנות חייבים להיות חלק חיוני מחינוכו של כל ילד.

כתוצאה ממחקר זה צמחה התכנית:

DBAE – DISCIPLINED BASED ART EDUCATION

הממצאים של מחקרי מכון RAND תומכים בפיתוח תכנית לימוד מאוזנת בארבעה תחומים של חינוך אמנותי: יצירה, היסטוריה, ביקורת ואסתטיקה.
בארה"ב משתכנעים יותר ויותר שלאמנות תפקיד חיוני בחינוך ופועלים בנידון.

4. חוות דעת מקצועיות והמלצות מומחים בארץ ובעולם

לחיזוק תביעתנו, להלן דוגמאות של המלצות של ועדות מקצועיות – ציבוריות, לבחינת מצב החינוך לאמנות שהוקמו בעבר ע"י משרד החינוך; כל הועדות המליצו לשלב את האמנויות כ"מקצועות חובה", במסגרות הלימודים הפורמאליות.

ועדה לחינוך לאמנות (1985)

משרד החינוך הקים ב- 1985 "ועדה לבדיקת מצב החינוך באמנות בבתי"ס", בראשות מיכל זמורה כהן (שהיא גם יו"ר ועדת ההיגוי של פורום דוסטרובסקי) ובהשתתפות טובי המומחים בארץ.

הועדה, לאחר לימוד אינטנסיבי מקיף של המצב בתחומי החינוך לאמנות, הגיעה למסקנה שהאמנות אינה זוכה למקומה ולמעמדה הראוי בחינוך והציעה הצעותיה לשיפור המצב. מאז שנות ה-80 חלו שיפורים אך גם נסיגות, וגם היום המצב אינו המצב הרצוי והראוי.

- ועדת כהן (1986)

הועדה שמונתה ע"י משרד החינוך לנושא "החינוך ההומניסטי האסתטי", ציינה במסקנותיה שמטרת החינוך היא: "מימוש האפשרויות הטמונות בכל תלמיד; התייחסות אל מה שמייחד כל תלמיד ותלמידה והתחשבות בזולת".

הועדה המליצה: "להקצות מקום הרבה יותר נכבד לאמנויות השונות בכל שלבי החינוך, הן על ידי לימוד האמנויות עצמן והן על ידי שילובן בהוראת המקצועות ובחוגי בחירה".

- "פורום חינוך לאמנות" (1995)

יו"ר המזכירות הפדגוגית דאז פרופ' דוד גורדון הדגיש בישיבת הפורום שהוקם בזמנו ע"י משרד החינוך (1995) כי "צורת הידע של האסתטיקה היא עדיין צורת הידע היחידה שאינה חובה", וחובה עלינו לקדמה.

5. דוחות וועדות מומחים ומחקרים על החינוך למחול

- דוח על החינוך למחול בישראל (1993)

פרופ' נעימה פריבוטס מאוניברסיטת ג'ורג' ושינגטון בארה"ב, הוזמנה ב- 1993 לבדוק את המצב בתחום הוראת המחול בישראל וכתבה בסיכום ביקורה:

"שלושים שנות מחקר חינוכי הוכיחו את חשיבותה של האמנות בחינוך ואת תוצאותיה. המחקרים מראים כי בבתי"ס שהאמנות היתה בהם חלק מהתוכנית הבסיסית, התלמידים הגיעו להישגים גבוהים יותר גם בנושאים אקדמיים. התלמידים הוכיחו טווח ושימת לב גדול יותר, בטחון עצמי גבוה יותר, התלהבות גדולה יותר ללימודים בכל התחומים. בבתי ספר האלה השתפרה גם האינטגרציה הסוציו אקונומית באופן משמעותי".

פרופ' פריבוטס המליצה להרחיב ולהעמיק את החינוך למחול ולהתור ל"מחול לכל".

- "מחול כחינוך לכל – לקראת תרבות מחול לאומית" (פטר ברינסון הוצאת "אח" ישראל

(1993)

מדוח וועדה לאומית לגיבוש "תוכנית לאומית למחול באנגליה": "המחול ייכלל כנושא בפני עצמו העוזר לפתח דמיון ויצירתיות באמצעות ריקוד וקומפוזיציות של ריקודים... ובאמצעות שליטה בגוף ופיתוח היכולות שלו לתקשורת ותנועה. המחול בחינוך יהא מיועד לכולם ולא רק לבעלי מבנה גופני מסוים או כישרון מסוים. השליטה בגוף והשימוש בו למטרות ביטוי מפתחים ביטחון עצמי עם תועלת פסיכולוגית גדולה דבר המעודד ומשחרר הישגיות ומקוריות הנובעות מתוך בחירה מודעת ומכוונת". (עמוד 109).

"המחול באמצעות חינוך אמנותי ואסתטי, מספק אפשרות הצטרפות לתוך צורה אחרת של ידע והבנה, מאפשר גישה לביטוי ייחודי של משמעות; מפתח מיומנויות תפיסתיות; מפתח את היכולת לשפוט בצורה מודעת וביקורתית, מפתח חשיבה ופעולה יצירתית; מספק הזדמנות ליצירת צורות אמנותיות ולהערכתן". (עמוד 218)

6. המוסיקה והמחול בסיס טבעי לחינוך לרב-תרבותיות

"המוסיקה והמחול הם הבסיס הטבעי לחינוך להכרת תרבויות ההווה ותרבויות העבר. תוכניות לימודים חייבות לכלול מוסיקה ומחול לא רק בגלל חשיבותן להעשרת איכות חיי האדם אלא גם כדי לסייע לחברות הרב-תרבותיות, שהן כמעט כל החברות בעולם, לפתוח לפני התלמידים אפשרויות יצירה, לתרום לחיים משותפים בחברות הרב-תרבותיות וליצירת תרבות משותפת; "מכנה משותף" – המאפשר קיומה של חברה רב-תרבותית". (מתוך הרצאת הפתיחה של ד"ר דן רונן בכנס בינלאומי לציון 75 לאקדמיה למוסיקה ולמחול ירושלים בנושא "תרומת החינוך למוסיקה ולמחול לשמירת מורשות תרבות ולהתחדשותן"; פורסם ב"מוסיקה בזמן" - כתב עת של האקדמיה דצמבר 2007 עמוד 55).

- "הדיאלקטיקה של חופש"

"תחומי המחול כחלוצים של תנועה ומטאפורות ויזואליות מגלים אפשרויות חדשות בגוף האדם ותורמים להכרת העולם". (מתוך ספרה של מקסין גרין "הדיאלקטיקה של החופש" פרסום ביה"ס לחינוך של אוניברסיטת קולומביה, ניו-יורק 1988 עמוד 130).

7. החינוך למוסיקה ולמחול בתרבויות העולם בעבר ובהווה

במדינות רבות בעולם, החינוך לאמנות נכלל כמקצוע חובה בתוכניות הלימודים ומוכר בתרומתו לחינוכו של "האדם השלם". לימודי האמנות מוכרים כזכות יסוד של כל ילד וכחובה על מעצבי מדיניות חינוך לממשה.

למותר להדגיש שרבים וטובים בתרבויות ובתקופות שונות בהיסטוריה קדמו לנו בדרישה לכלול במערכת החינוך מוסיקה ומחול ופעלו בנדון:

יוון הקדומה – "המוסיקה והגמנסטיקה" – היו שני מקצועות לימודי החובה העיקריים הבסיסיים של החינוך ביוון העתיקה. אפלטון סבר שאם רוצים לשנות את החוקים ומבנה החברה "יש לשנות קודם את המוסיקה".

סין – קונפוציוס קבע: "המוסיקה מתקנת ליבו של האדם והקצב מחנך למשמעת עצמית".

רומא העתיקה – קיקרו האמין "אין אדם במלוא אושרו אלא כאשר הוא רוקד".

חסידות – ר' נחמן מברסלב אמר: "הניגון הוא מו"מ באמונה" והריקוד הוא חובה "חייב אדם לרקוד כל יום ריקוד אחד לפחות אם במעשה ואם במחשבה".

פרידריך ניצשה – "האמנות עושה את החיים לדבר אפשרי".

ז'אן פול סארטר – כשאמרו לו שהעולם יוכל להסתדר בלי אמנות ענה: "העולם יכול להסתדר גם בלי האדם".

8. צוות ההיגוי וחברי "פורום דוסטרובסקי"

על החתום:

(לצרף רשימה שמית של צוות ההיגוי וחברי הפורום)
